

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglického jazyka

Bakalářská práce

Dubletní výslovnost v angličtině

Alternative pronunciation in English

Vypracoval: Kaše Ondřej, 3. roč., Čj-Aj
Vedoucí práce: PhDr. Vladislav Smolka, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma dubletní výslovnost v angličtině vypracoval samostatně s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 27.6.2013

.....

Ondřej Kaše

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce, panu PhDr. Vladislavu Smolkovi, Ph.D. za jeho rady a čas, který mi věnoval při zkoumání dané problematiky.

Anotace

Tato práce se věnuje alternativním způsobům výslovnosti jednotlivých slov v rámci standardní angličtiny. Nezabývá se tedy primárně regionálními a národnostními dialekty. Teoreticky popisuje příčiny vzniku těchto dalších možných způsobů uznávané výslovnosti tak, jak souvisí s historickými událostmi na Britských ostrovech a dalšími okolnostmi provázejícími tento jev. Nezabývá se tedy psanou formou jazyka. Praktická část je pak tvořena slovníkem frekventovaných slov každodenní mluvy s výčtem jejich možných způsobů výslovnosti. Celá práce předpokládá základní znalosti fonetické terminologie a problematiky, především znalost mluvicího ústrojí a způsoby tvoření hlásek a souhlásek.

Abstract

This thesis focuses on alternative pronunciation of English words within standard English and does not deal with regional or national dialects. In the theoretical part causes of existence of alternative pronunciation are explained together with the historical events on the British islands and other phenomena related to the topic. The written form of the English language is not dealt with. The practical part of this thesis contains a vocabulary with of commonly used words and their possible pronunciations. Complete understanding of the thesis presupposes reader's familiarity with the terminology of phonetics.

Obsah

Úvod	6
1 Důležité pojmy.....	7
1.1 Přízvuk	7
1.2 Asimilace	8
1.3 Asibilace	8
1.4 Diftong.....	8
1.5 Diftongizace.....	8
1.6 Elize	8
1.7 Redukce	8
1.8 Dialekt	9
1.9 Aspirace.....	9
1.10 Párové souhlásky.....	9
1.11 RP.....	9
2 Historie angličtiny.....	10
2.1 Vývojové etapy	10
2.2 Konkrétní změny	10
3 Standardní anglická výslovnostní norma.....	12
3.1 Obecně	12
3.2 Historie	12
3.3 Současná situace	13
3.3.1 General RP.....	14
3.3.2 Refined RP	14
3.3.3 Regional RP.....	14
4 Politický a historický vývoj v Anglii a jeho vlivy na jazyk	16
4.1 Old English (OE).....	16
4.2 Middle English (ME)	17
4.2.1 Skandinávský vliv.....	17
4.2.2 Normanský vliv	17
4.2.3 Geoffrey Chaucer	19
4.3 Early Modern English (eME).....	20
4.4 Present Day English (PresE/RP).....	21
5 Praktická část: Slovník	23
5.1 Slova běžně používaná	23
5.2 Názvy míst a vlastní jména	27
6 Závěr	33
7 Summary.....	36
8 Bibliografie.....	38
9 Přílohy.....	39
9.1 Příloha č. 1.....	39
9.2 Příloha č. 2.....	40

Úvod

Pro práci jsem si vybral téma z oboru fonetiky, protože sám vím, že naučit se správně vyslovovat anglická slova a posléze i plyně anglicky mluvit je bez kontaktu s anglicky mluvícím prostředím velmi obtížné, téměř až nemožné. U slov kterých se tato práce týká je pak obtížnost tohoto problému umocněna tím, že je možné je vyslovovat několika způsoby. Proto věřím, že výsledek mé práce může být užitečný i ostatním, kteří se učí anglicky mluvit.

Cílem je tedy excerpce slov, u kterých je v rámci standardu uznáváno více variant výslovnosti, z výslovnostních slovníků a následné vytvoření slovníku nového, obsahujícího pouze tato slova.

Práce se skládá ze dvou částí. První z nich je literární rešerše, kde je popsán historický vývoj angličtiny a procesy, díky kterým se vytvořilo více výslovnostních způsobů. Druhá část obsahuje slovník s vybranými slovy každodenního života, který by měl pomoci k ovládnutí výslovnosti těchto slov.

1 Důležité pojmy

Před samotným obsahem práce je vhodné uvést definice několika pojmů, termínů a jevů, které se tématu týkají, nebo se s nimi přímo pracuje.

1.1 Přízvuk

Internetový server cs.wikipedia.org definuje a popisuje přízvuk takto.

„Slovní přízvuk (akcent) je fonetický důraz na určitou slabiku slova ... Obvykle má podobu zesílení a zároveň zvýšení hlasu. Patří mezi tzv. suprasegmentální prvky jazyka. Umístění slovního přízvuku v některých jazycích má vliv na výslovnost přízvučné slabiky i některých dalších hlásek před přízvukem či za přízvukem ... V jazycích s pohyblivým slovním přízvukem (např. ruština, angličtina) může být přízvučná kterákoliv slabika, různá poloha přízvuku může mít distinktivní (význam rozlišující) funkci. ... Přízvuk může ovlivňovat výslovnost hlásek. Například v ruštině, angličtině či němčině dochází k redukované výslovnosti nepřízvučných samohlásek.“

(Přízvuk. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Přízvuk>)

Skaličková (Skaličková, 1982: 254) rozlišuje podle různých hledisek následující typy přízvuku:

- a) silový a tónový
- b) vázaný, pohyblivý, volný
- c) hlavní, vedlejší, případně dvojité
- d) slovní, taktový, případně větný

Z uvedených druhů je pro tuto práci důležitý především přízvuk slovní a dále pak hlavní spolu s vedlejším. Přízvuk slovní definuje jako „přízvuk jednotlivého slova“ (Skaličková, 1982: 255). Přízvuk hlavní a vedlejší takto „víceslabičná slova mají kromě hlavního (prominentnějšího) přízvuku ještě přízvuk vedlejší. ...“ (Skaličková, 1982: 255)

1.2 Asimilace

Podle Skaličkové (Skaličková, 1982: 236) je možné asimilaci definovat takto:

„– spodoba – vzájemné připodobnění hlásek v proudu řeči. Jde-li o připodobnění co do znělosti, mluvíme o asimilaci hlasové. ... Přizpůsobují-li se hlásky co do místa artikulace, jde o asimilaci artikulační. ... Podle směru, kterým se spodoba děje, rozeznáváme asimilaci progresivní (neboli metaleptickou, perservační), a to působí-li hláska první na hlásku druhou ... a regresivní (proleptickou, anticipační), působí-li v opačném směru ... Pro asimilační změny přesahující hranice slov se užívá termínu asimilace sandhiová nebo mezislovní ... v protikladu k asimilaci vnitroslovní. Opakem asimilace je disimilace...“

1.3 Asibilace

Asibilace je jev, který Skaličková (Skaličková, 1982: 236) definuje následovně.

„... změna skupiny ostrá sykavka +[j] v sykavku tupou (tj. [s] +[j] dává [ʃ], [z] + [j] dává [ʒ] ...), nebo změna skupiny závěrová souhláska +[j] v afrikátu (tj. [t] + [j] dává [tʃ], [d] + [j] dává [dʒ]...“

1.4 Diftong

„(dvojhláska) – spojení dvou, jinak samostatně existujících samohlásek v jedné slabice.“ (Skaličková, 1982: 240)

1.5 Diftongizace

Změna samohlásky na dvojhlásku (=diftong). Opakem je monoftongizace.

1.6 Elize

Ztráta hlásky v rychlé řeči nebo za účelem jejího zrychlení. Při použití dvou různých slov po sobě odpadá koncová hláska prvního z nich. Může se ale projevit i v samostatném slově.

1.7 Redukce

Změna kvality vokálu, která se týká přízvuku, znělosti nebo délky nebo jiných vlastností vokálů v daném jazyce. V angličtině se týká především ztráty přízvuku. Přízvukná slabika se nazývá silná (full/ strong), nepřízvukná slabá (weak/ reduced). Nejčastějším nepřízvukným vokálem v angličtině je „schwa“ [ə].

1.8 Dialekt

„Dialekt neboli nářečí je nespisovný jazykový útvar užívaný pouze mluvčími z určité geografické oblasti. Obor, který se zabývá vědeckým studiem nářečí, se nazývá dialektologie.“

(Dialekt. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Dialekt>)

1.9 Aspirace

„Jedna ze souhláskových modifikací. Anglická aspirace je přechodová frikce homorgánní svému okolí.“ (Skaličková, 1982: 237)

1.10 Párové souhlásky

„Souhlásky vyskytující se v daném jazyce v párech, lišících se primárně určitou, vždy stejnou vlastností. (Např. znělostí proti neznělosti jako v češtině [b – p, d – t, z – s] atd. ...trváním, které se může projevat i v předcházejícím vokálu, jako v angličtině ...“ (Skaličková, 1982: 253)

1.11 RP

„Received Pronunciation – jihoanglický standard, tj. ortoepická výslovnost britské angličtiny.“ (Skaličková, 1982: 257)

2 Historie angličtiny

Obsah následující kapitoly (č. 2) je kompilace skutečností uváděných v odborných publikacích. Jako hlavní zdroj zde slouží Gimson. (Gimson, 2008).

2.1 Vývojové etapy

Historický vývoj angličtiny se tradičně dělí do čtyř etap (fází). U různých autorů se však nepatrně liší jejich datování. Není totiž prakticky možné přesně určit kdy jaké jazykové změny probíhaly. Čím hlouběji do historie budáme, tím obtížněji se díky absenci zdrojů dozvídáme fakta, nezářídka odhadujeme nebo jen intuitivně odvozujeme. Zde proto uvádím fázování, s jakým pracuji v této práci. Je převzato od Gimsiona a budu využívat anglických zkratk. (Gimson, Pronunciation of English, 7th edit, 2008, 384 s.)

- Old English, 700 – 1100 n. l., dále jen OE
- Middle English, 1100 – 1450 n. l., dále jen ME
- Early Modern English, 1450 – 1600 n. l., dále jen eME
- Present Day English, 1600 n. l. – současnost, dále jen PR nebo PresE

Každá etapa je specifická změnami v jazyce, které v dané době probíhaly. Je ale obtížné je datovat přesně, proto je vždy potřeba brát dané údaje s jistou rezervou. V tomto ohledu mají velkou výhodu jazykovědci budoucích generací. Díky moderním technikám je totiž skvěle zdokumentována a archivována podoba dnešní řeči. Dnešní bádání dob minulých se však opírá zpravidla jen o nepřímé informace vycházejících z dobových textů nebo textů popisujících dobu předešlou. Logicky pak čím více do historie nahlížíme, tím méně stop a důkazů o tehdejší situaci nalzáme.

2.2 Konkrétní změny

Jazykových změn se od počátku vývoje angličtiny udál nespočet a pravděpodobně nejsou všechny ani přesně známy a popsány. Přesto jsou jasné některé tendence, které jsou dobře popsány a vyskytují se v takové četnosti, že je možné je považovat za věrohodné. Gimson (Gimson, Pronunciation of English, 7th edit, 2008, 384 s.) nabízí přehledný seznam těchto vývojových tendencí od OE do PresE. Protože popis průběhu jednotlivých změn není předmětem této práce, vystačí pro tyto účely tento zkrácený výčet.

Samohlásky

- Dlouhé samohlásky se uzavřely nebo diftongizovaly
- Některé dlouhé samohlásky a diftongy se spojily nebo splynuly. Např. OE [e:] a [æ:] se změnilly na PresE [i:]; OE [i:] a [y:] se změnilo na ME [i:]. Př.: *sweet*: OE [e:] se změnilo na PresE [i:], *clean*: OE [æ:] se změnilo na PresE [i:].
- Krátké samohlásky zůstávají relativně stabilní. Výjimku tvoří dělení ME [ʊ] na [ʌ] a [ʊ]. Toto nové [ʊ] však zůstává jen v některých labiálních a velárních spojeních. Z krátkých vokálů dále splývalo OE [ɪ] a [ʏ] v PresE [ɪ]. Další změnou je pak opět splývání OE [a, æ] (a krátké dvojhlásky [ɛə]) v PresE [æ].
- Zaokrouhlené přední OE samohlásky [y:,ɥ] zanikly úplně.
- Zánik [r] v pozici po samohlásce v osmnáctém století umožnil centralizaci PresE diftongů [iə, eə, ʊə], samohlásky [ɜ:] a zavedení [ɑ:,ɔ:] do nové kategorie slov (*cart, port*).
- Samohlásky se slabým přízvukem byly redukovány na [ə] nebo [ɪ], nebo byly opomíjeny.
- Změny kvantity se dotkly určitých jevů v různých kontextech nebo slovních spojeních jinak. Např. OE [ɑ,æ,ɛə] se prodloužily v otevřených slabikách, ME [a] se prodloužilo před [f,θ,s], ME [o:] prodělalo zkrácení ve slovech jako *good, book, blood* a ME [ɛ:] se podobně zkrátilo ve slovech jako *breath, death, head*.

Souhlásky

Změn v oblasti souhlásek neproběhlo tolik jako u samohlásek, přesto i tady jsou některé změny patrné.

- Dvojité nebo dlouhé souhlásky uprostřed slov zmizely ke konci ME, některá spojení se víceméně přestala používat, např. [hl,hr,hn] v ME a [kn,gn,wr] v období eME, ME [r] v pozici po samohlásce zaniklo v celé Anglii, kromě hustě obydlených oblastí na jihozápadě a severozápadě.
- Alofony určitých fonémů zanikly. Např. [ɣ], což byl alofon [g] v pozdní OE a [x,ç], což byly alofony [h] v době eME.
- Změny se však netýkaly jen zániku hlásek. Objevily se nové fonémy. [tʃ,dʒ] v OE, [v,ð,z] v ME a [v,ʒ] v eME. Navíc se začalo používat [h] na začátcích slov francouzského původu, kde se původně toto [h] nevyslovovalo. Např. *habit, herb, humble*.

3 Standardní anglická výslovnostní norma

Obsah následující kapitoly (č. 3) je kompilace skutečností uváděných v odborných publikacích. Jako hlavní zdroj zde slouží Gimson. (Gimson, 2008).

3.1 Obecně

Anglicky se označuje jako RP, což je zkratka pro termín Received Pronunciation (česky jako „obecně přijímaný“). V češtině mluvíme o výslovnosti nebo normě, budu tedy pro toto označení používat ženský rod. Je to norma, která je ekvivalentem výslovnosti spisovné češtiny. Je vzorem angličtiny pro celý anglicky mluvící svět, přesto ji aktivně používá jen malé procento rodilých mluvčích. Místo ní hovoří svým rodným dialektem, který se v menší či větší míře od standardu liší. RP se po celém světě učí lidé, pro něž je angličtina cizím, nemateřským jazykem. Je to vzor, se kterým se pracuje v učebnicích a vzdělávacích materiálech, nejsou-li přímo určeny ke studiu jednotlivých výslovnostních variant.

3.2 Historie

Způsob výslovnosti, který dnes známe právě jako Received Pronunciation, můžeme v minulosti prvně pozorovat jako mluvu nejvyšší vrstvy společnosti. Mluvili takto především panovníci a jejich dvořané, kteří se tím odlišovali od prostého lidu, byl to způsob vybrané mluvy. RP tedy vznikla ze snahy odlišení vrstvy společnosti. Je zde tedy jiná motivace, než např. v češtině. V češtině můžeme nalézt obdobnou situaci, kdy jazyk bojoval o své postavení a přežití vůbec. (Podrobněji viz níže v kapitole 4.2.2). Pro angličtinu bylo takovým obdobím období po normanském záboru v roce 1066, pro češtinu to byla doba národního obrození. Pohybujeme se samozřejmě v naprosto jiných dobách, vzdálených od sebe zhruba 750 let, ale princip zde můžeme pozorovat stejný. Nyní už k vysvětlení motivačního rozdílu mezi RP a spisovnou češtinou. V češtině obrozenci přímo a záměrně vytvářeli, nebo spíše nastolovali, jazyk, který se má stát vzorem a jediným správným. Na ostrově tento jazyk už v podstatě existoval (i když byl relativně na počátku svého vývoje). Problémem tam tudíž nebylo, co je správné, a co ne.

Velkou roli v jeho vývoji hrál Geoffrey Chaucer. O Chaucerově přínosu viz níže v samostatné kapitole. Rychleji, ale stále velmi pozvolna, se RP začala ustalovat až s rozvojem knihtisku v 15. století. Byla totiž potřeba vytvořit knižní jazyk, ve kterém budou

knihy srozumitelné v co největší oblasti Britských ostrovů. Jelikož Velká Británie ve své historii podléhala mnoha jazykovým vlivům (popsaným níže), řeč na celém jejím území byla velmi různorodá. Byl proto přirozeně vybrán jazyk centra moci, tedy právě londýnského královského dvora a posléze celého Londýna, který vycházel z nářečí celé jihovýchodní oblasti Velké Británie. Knihy v té době však četlo jen minimum lidí, tehdejší základ dnešní RP se tedy logicky nerozšiřoval mezi běžný lid. Mezitím se tato mluva postupně rozšiřovala po celé londýnské oblasti, zůstávala však stále ukazatelem sociální příslušnosti. Každý totiž uměl mluvit svým rodným dialektem vyznačujícím se určitými výslovnostními rysy. Ovšem ten, kdo užíval standardu později známého jako RP, se automaticky zařazoval do vyšší společnosti. Byli to především učenci a významní lidé, např. mořeplavci, vojevůdci či urozená šlechta. Frekvence používání RP rapidně vzrostla až během 19. století, kdy velký rozkvět zažívaly veřejné školy. Tam se právě začalo vyučovat touto normou, která postupně získala charakter standardu. Received Pronunciation byla kodifikována na začátku 20. století, dříve se tedy tento termín nevyskytuje. Někdy se také označuje jako English English, neboli anglická angličtina.

3.3 Současná situace

Současnou situací je myšlena především doba po druhé světové válce, tudíž od poloviny 20. století do dneška. Tato éra se vyznačuje masovým rozmachem rádia a televize. Právě tyto dva komunikační kanály způsobily, díky svým možnostem, rozšíření RP mezi celou populaci Spojeného království. Jejich výsadou je totiž přenos zvuku (u televize samozřejmě navíc i obrazu, ten je ale nyní nepodstatný) a tedy mluvené podoby jazyka. To doposud nebylo v takové míře možné. Tisk (knihy a noviny) totiž přenáší pouze formu psanou. Ta je ale v angličtině relativně standardní od dob knihtisku. BBC, což je, jak známo, britská veřejnoprávní rozhlasová a televizní společnost, začala doporučovat a sama také používat RP už jen z toho důvodu, že jí rozumí naprostá většina obyvatel. Tím se tento výslovnostní standard samozřejmě rozšiřoval do všech koutů země.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že RP je jednolitý systém nepřipouštějící odchylky od vzoru, není tomu tak. V rámci tohoto standardu existují i standardy alternativní. Pravděpodobně nejzřetelněji odlišný z nich je skotský (Standard Scottish English). Svou vlastní charakteristickou výslovnost mají dokonce i samotná města, např. Liverpool.

V dnešní době je totiž na někoho, kdo mluví standardem bez regionálních rysů, nahlíženo jako na jakéhosi egoistu nebo snoba. Opět se to dá přirovnat k dnešní češtině, kde člověk mluvící vysoce knižním jazykem, používající i třeba přechodníky a archaismy, dává nepřímo najevo svou vzdělanost a tím pádem určitou povýšenost nad ostatními. Stejně tak je v angličtině nahlíženo na použití čistého standardu RP. Je to známka společenské nadřazenosti, vycházející z historických okolností.

Samotná RP se pak dělí na tři podtypy. General, Refined a Regional RP. Česky by se tyto termíny daly přeložit jako obecný, kultivovaný a oblastní (regionální). Považuji však za vhodnější ponechat názvy původní a pracovat s nimi.

3.3.1 General RP

V *Concise Oxford English Dictionary* je definována jako standardní způsob výslovnosti jakým se mluví na jihu Anglie. Definici Skaličkové viz kapitola 1.11. Gimson (Gimson, *Pronunciation of English*, 7th edit, 2008, 384 s.) RP popisuje jako bezvýhradně přijímaný standard výslovnosti, který v sobě nese sociální odlišnost od běžné angličtiny. Díky tomu, že BBC prosazuje u svých reportérů právě tento způsob výslovnosti, se lidově označuje jako BBC English.

3.3.2 Refined RP

Tato varianta se vyznačuje tím, že jeho mluvčí automaticky řadí mezi vyšší společenskou třídu. Považuje se příliš strojený. Angličané jsou však typičtí svojí skromností a noblesou, proto Refined RP v dnešní době upadá a lidé, kteří se o takovou mluvu pokoušejí, se stávají spíše terčem posměchu a kritiky. Tradičně tak mluvili lidé, od kterých se očekávalo oficiální vystupování na veřejnosti, např. důstojníci v námořnictvu nebo armádě vůbec. Typickým příznakem takové mluvy je posouvání místa artikulace určitých vokálů a diftongů v jejich jistých pozicích ve slově směrem k otevřenosti. Např. [ɜ:] se vyslovuje mnohem otevřeněji. Samohláska [æ] se mění na, jinak pro angličtinou neběžný diftong, [ɛæ].

3.3.3 Regional RP

Regionální RP se dá definovat jako General RP s méně či více oblastními znaky, kterých si mnohdy mluvčí jiných regionálních přízvuků nebo General RP ani nevšimnou.

Na rozdíl od Refined RP je tedy Regional nositelem oblastní (zeměpisné) odlišnosti, Refined RP odlišuje mluvu z hlediska sociálního. Regional RP tedy není jen jedna, ale je jich mnoho, každá oblast nebo město má svoji charakteristickou výslovnost. V rámci normy jsou však akceptovány jen některé, nejvýznamnější akcenty. Nejvýraznějším z nich je přízvuk londýnský (London Regional RP)

London Regional RP

Londýnská výslovnost se charakterizuje tím, že vychází z mluvy londýnského pracujícího lidu a spodní třídy obyvatel, tzv. Cockney. Tato mluva je typická nejen pro svoji zvláštní výslovnost jednotlivých hlásek, ale i svojí slovní zásobou, která nemusí být ani pro anglického rodilého mluvčího mluvícího klasickou angličtinou srozumitelná. London Regional RP se jinak také označuje jako Estuary English. Tento termín vznikl z domněnky, že tato mluva se šířila z Londýna směrem k ústí řeky Temže (estuary = ústí řeky) do jihovýchodních oblastí hrabství Essex a Severní Kent. Později se ale ukázalo, že šíření neprobíhá pouze tímto směrem, ale podle vlnové teorie probíhá všemi směry i do vzdálených městských oblastí, kde se pak střetává s lokálními dialekty.

Mluvčími London RP jsou především ti lidé, kteří se chtějí vyvarovat užívání General RP z výše uvedených důvodů (sociální diference). Jsou to pak zpravidla příslušníci mladých generací, jelikož taková mluva je považována za „moderní“ a běžnou, obdobně jako hovorová čeština a slang.

4 Politický a historický vývoj v Anglii a jeho vlivy na jazyk

Obsah následující kapitoly (č. 4) je kompilace skutečností uváděných v odborných publikacích. Jako hlavní zdroj zde slouží Vachek. (Vachek, 1978).

Angličtina je výsledkem bohatého prolínání několika jazyků na jednom území, kterému dnes říkáme Anglie. Každý národ, který se na tomto území objevil a výrazněji projevil, si s sebou samozřejmě nesl i svůj vlastní jazyk. Tato kapitola popisuje jednotlivé etapy vývoje angličtiny a národy a jejich jazyky, které ovlivňovaly tehdejší podobu angličtiny.

4.1 Old English (OE)

Jak je již výše uvedeno, etapa OE se vymezuje mezi roky 700-1100 n. l. a to hlavně díky dataci písemných památek. Tato doba je charakteristická vládou anglosaských kmenů. Anglosasové na ostrov sice poprvé vstoupili už v polovině 5. století, ale plného vlivu dosáhli až po podrobení původního keltského obyvatelstva právě na přelomu šestého a sedmého století. Anglosasové přicházející ze severní Evropy, konkrétně hlavně z dnešního Dánska, severního Německa a Holandska, zanesli do Velké Británie svůj jazyk, který se tu stal jazykem dominantním. Byl to jazyk podobný spíše dnešní němčině, bez výrazných latinských vlivů. Původní, tedy keltský, jazyk s jazykem dobyvatelů téměř nesoupeřil a víceméně zanikl. To bylo dáno neochotou a hlavně nepotřebou Anglosasů se keltštinu učit a z druhé strany spíše ochotou vycházet s dobyvateli a učit se také jejich řeč. Během tohoto období se mimo jiné udály také první nájezdy skandinávských Vikingů. I jejich jazyk zanechal stopy na jazyce, který je předmětem této práce. Výrazněji se však projevil až později.

Angličtina (jak ji nazýváme dnes) tak tedy ke konci tohoto období byla jazykem, jejímž základem byl západogermánský jazyk Anglosasů, s minimálním vlivem původního jazyka na území Británie, keltštiny. Dále se v tomto jazyce projevuje latina. Její vliv je však minimální. Latina má svůj podíl už v jazyce Anglosasů před samotnou invazí na ostrov. Objevují se i některé termíny křesťanské pocházející z řečtiny. Jazyk dobyvačných Vikingů, kteří se usídlili na východě ostrova, do OE zpočátku téměř neproniká. Až později, po mírové dohodě uzavřené Alfrédem Velikým v roce 878 díky kvetoucímu obchodu mezi těmito národy.

4.2 Middle English (ME)

Období ME by se dalo přesně vyznačit od roku 1066. V tomto roce si, po bitvě u Hastings, podrobili Anglii Normané v čele s Vilémem Dobyvatelem. Jazykem Normanů byl jazyk románský, velmi blízký francouzštině. Ve větší míře však začala tato francouzština na jazyk Anglosasů působit samozřejmě s jistým zpožděním. Nakonec ale během této etapy vývoje do angličtiny pronikla nejsilnější část románské části dnešního anglického jazyka. Proto je etapa ME vyznačena roky 1100 – 1450 n. l. Vedle tohoto normanského vlivu zde však svoji roli hrál i jazyk Vikingů, který získal silnější postavení, než tomu bylo v OE.

4.2.1 Skandinávský vliv

Také označovaný jako severský. Jedná se působení jazyka Vikingů, kteří svými dobovačnými výpady pronikali na anglická území už v době OE. Ve větší míře se však projevuje logicky se zpožděním, tedy hlavně až v době ME.

Severský vliv na angličtinu nebyl tak silný jako později působící normanský ze dvou hlavních důvodů. Prvním z nich je skutečnost, že oba tehdejší jazyky si byly svým původem blízké, a tak nedocházelo k velkým jazykovým změnám. Druhým důvod je politického ražení. Germáni a seveřané totiž po dlouho dobu nežili v Anglii v souladu, ale byli znepřáteleni. Ke splývání obou jazyků dochází až po dosažení mírového soužití obou národů. Hlavním milníkem v tomto procesu je právě normanský zábor, po němž se oba tyto národy spojily v boji proti dobyvatelům. Ostrovní jazyk byl během tohoto období obohacen především v oblasti lexika. Bylo zavedeno mnoho synonym k původním anglickým slovům.

4.2.2 Normanský vliv

Ačkoliv bitva u Hastings je datována na rok 1066, nelze samozřejmě okamžitě od tohoto mezníku datovat také počátek působení tohoto vlivu. Ten se výrazně projevuje až kolem roku 1250 a po roce 1400 opět upadá.

„V r. 1298 dospěla věc tak daleko, že kronikář Robert of Gloucester mohl ve své kronice napsat, že ten, kdo nezná francouzsky, není v Anglii vážen... Ale o necelých sto let později (1387) John of Trevisa v svém překladu Highdenova Polychronicon mohl zaznamenat, že v poslední době anglické děti na středních dobách již zanedbávají

francouzštinu a učí se latině prostřednictvím svého mateřského jazyka. První anglický panovník po záboru normanském, jehož mateřskou řečí byla opět angličtina, byl Jindřich IV (nastoupil roku 1399)“ (Vachek, Firbas; 1978: 132)

Díky vládě Normanů se samozřejmě jejich francouzština stala oficiálním jazykem. Původní jazyk západogermánský se stal jazykem venkovským a sociálně podřazeným. Obyvatelstvo Anglie se tímto jasně diferenciovalo. Francouzsky se začalo mluvit v kulturní, právní, vojenské, správní i církevní sféře. Tedy ve všech oblastech, které dělají stát státem. Germánština přežívala jen mezi venkovany tak, aby se mohla za několik století znovu vrátit na výsluní (viz dále). Pro zajímavost, Vachek (Vachek, Firbas; 1978: 130) srovnává dopady bitvy u Hastings na anglický jazyk s dopady bitvy, která se udála o několik století později, na Bílé hoře na jazyk český. „*Mohli bychom říci, že bitva u Hastingsu měla v Anglii asi takové sociální i jazykové důsledky, jaké měla u nás bitva na Bílé hoře.*“ Oba původní jazyky byly v těchto případech vytlačovány jazykem dobyvatelů a oba si také po určitém čase vydobily svoji původní pozici. Co bylo jiné, byl způsob, okolnosti a hlavně pak výsledky tohoto navracení se. V Čechách se na obrození jazyka cíleně podíleli jazykovědci záměrně posilující jazyk svojí prací. Dále pak čas, ve kterém se obrození uskutečnilo, byl značně kratší (tudíž nebyl takový prostor pro ovlivnění němčinou) a i díky dobově relativně moderním možnostem záznamu jazyka se čeština znovu objevuje ve víceméně stejné podobě, než jakou měla před bitvou. Možná snad i více „české“. Naproti tomu tehdejší angličtina velmi silně podlehla normanskému vlivu. Ovlivněny byly všechny složky jazyka. Objevuje se tak spíše jazyk nový, vzniklý spojením původní západogermánštiny a nastupující normanské francouzštiny. Tuto novou angličtinu pak uvedl do života Geoffrey Chaucer a stal se tak významnou jejího vývoje. O něm níže samostatný oddíl.

Důvodů, proč ale jazyk vládnoucích Normanů nakonec podlehl staré germánštině, je několik. První z nich je složení obyvatelstva tehdejší Anglie. Zdroje uvádějí, že po roce 1066 tvořili normanští přistěhovalci zhruba pětinu obyvatelstva. (srov. Vachek, Firbas; 1978: 132) Pouze jedna pětina obyvatel tak mluvila francouzštinou, zatímco původní, nyní venkovské, obyvatelstvo mluvilo dále svým rodným jazykem, germánštinou. Románské vlivy zde sice byly, ale rozhodně ne takové, aby germánštinu zcela romanizovaly. Jak je již výše doloženo, kolem roku 1400 už se v anglických školách vyučuje opět pomocí

germánštiny. V tomto úsilí podporovali Germány i severští Vikingové, protože, jak je již také zmíněno, postupem času došlo k jejich souladu s Germány.

Druhou příčinou je pak stoletá válka a následná prohra Anglie v ní. Už během tohoto více jak sto let trvajících konfliktu došlo, díky společnému boji proti Francii, k značnému sblížení Germánů a Normanů. Samotná prohra pak svým způsobem odřízla Anglii od kontinentu a ukončila tak migraci Normanů na ostrov. Tím se samozřejmě posílilo postavení germánského etnika.

Nakonec (a pro předmět této práce) je důležité vysvětlit rozdílnost výslovnosti anglických slov původem románských. První vlna přistěhovalců v čele s Vilémem Dobyvatelem mluvila normanským dialektem francouzštiny, který se samozřejmě jako jakýkoliv dialekt v jakémkoliv jazyce více či méně odlišoval od centrálního dialektu, kterým byl ve francouzštině dialekt pařížský. Tento pařížský dialekt měl mnohem silnější postavení v rámci Francie, a tak jím pozdější imigranti mluvili čím dál tím více. Tím, jak se mísily všechny tyto vlivy normanského, pařížského a germánského jazyka, se vysvětluje dvojitý ráz slov přejatých. Románská slova mají původně přízvuk na konci, zatímco slova germánská mají zdůrazněnou zásadně slabiku první. Germanizace románských slov pak logicky probíhala tak, že se přízvuk přesouval podle domácího vzoru na první slabiku a tím dochází k dloužení původně přízvučných slabik, tam kde to v rámci jazyka bylo možné. Další výsledky toho procesu se pak projevují spíše až v eME, kde dochází k redukci kvality těchto zredukovaných slabik. Změny se týkaly samohlásek i souhlásek, jejichž výčet však není předmětem této práce a lze ho najít například u Vachka (Vachek, Firbas; 1978, 274 s.)

4.2.3 Geoffrey Chaucer

V první řadě je potřeba uvést na pravou míru jednu skutečnost. Vše, co je dále uvedeno v tomto oddíle o G. Chaucerovi, je uvedeno v souvislosti s jazykem psaným. Jak ale víme, změny psané formy jazyka s jistým zpožděním reagují na změny v mluvě. Z toho vyplývá, že Chaucerova práce je pro předmět zkoumání mluvy důležitá především jako historický zdroj a svědectví o tehdejší podobě angličtiny.

Za největšího anglického a jednoho z největších světových literátů je považován William Shakespeare. Z hlediska umělecké hodnoty tvorby tomu tak bezesporu je. O tom, jak by však vypadala Shakespearova dramata a verše (a celá angličtina), kdyby dvě století před ním nevzniklo Chaucerovo dílo, můžeme jen spekulovat. Chaucer z tohoto hlediska nezaostává, co je ale nejdůležitější, je jazyk, kterým své dílo sepsal. Svůj život prožil totiž v druhé polovině 14. století (1343? – 1400), což je dle našeho vymezení přejatého od Gimsona ke konci období ME. Tedy v čase nástupu moderní podoby angličtiny. Chaucer tedy svým psaním uvedl tento jazyk v život a v široké povědomí celého národa. Stal se tak prvním básníkem, který dokázal využít tohoto nového jazyka ke stvoření celého literárního díla, čímž se významně zapsal do historického vývoje angličtiny.

4.3 Early Modern English (eME)

Charakteristickým znakem pro tuto vývojovou etapu je skutečnost, že během ní proběhly takové hláskové změny, které víceméně udávají takovou podobu angličtiny, jakou ji známe dnes. Tyto změny se týkaly navíc i morfologie a syntaxe.

Na paměti je potřeba mít, že v této době (15. st.) již funguje knihtisk. Ten značně napomohl vytvoření a ustálení standardu psaného jazyka. Jazyk mluvený je však stále regionálně rozdělen do místních nářečí a podléhá neustálému vývoji. Je proto potřeba vědět, že psané nepřímé zdroje z tohoto období nejsou jasným důkazem o podobě mluvené řeči.

Začátkem 16. století se politický řád celé Evropy otřásá v základech a dochází k rušení feudálního zřízení států a zavádění kapitalismu, jehož hlavním nástrojem je národní a později i nadnárodní trh. Tomuto procesu se nevyhnuly ani Britské ostrovy. Aby mohl národní trh fungovat co nejekonomičtěji potřebuje také jednotný jazyk. Tato potřeba byla dalším faktorem, který pomohl v ustalování standardu.

4.4 Present Day English (PresE/RP)

Podle časového vymezení vývojových etap začíná období PresE rokem 1600. Např. u Vachka ale rokem 1650 začíná druhá část eME období, kterou charakterizuje nástupem kapitalismu, který dal prostor ke sjednocování výslovnosti a vytvoření celonárodního jazyka. (srov. Vachek, Firbas; 1978: 157)

Samotný termín Received Pronunciation (RP) se pak objevuje po vydání Education Act v roce 1870. Podle tohoto zákona byly mimo jiné zakládány veřejné státní základní školy, ve kterých se začalo vyučovat nově vzniklým standardem, kterým byl právě RP. Už první generace, která vystudovala na těchto nově vzniklých školách a ke konci století se dostala do společenských pozic, mluví a učí své děti RP. Rodné lokální výslovnostní způsoby se totiž stávají indikátorem nevzdělanosti. Oxfordská společnost dokonce přímo vyžaduje užívání RP. Bez něj bylo přijetí na Oxfordskou univerzitu nemyslitelné.

RP také byl jazykem moci. Mluvili tak angličtí velitelé a členové posádek ve svých koloniích a i tak dávali najevo svou nadřazenost. Někdy se RP označuje jako královnina (případně králova) angličtina, z toho je patrné že RP má rovněž funkci reprezentativní.

Nicméně v posledních několika desetiletích se na RP nahlíží i z druhé strany. Člověk, který užívá RP v situacích, kde to není společensky žádáno, je považován za snoba nebo povýšence. Mladí, kteří ve školním prostředí používají standard, tak nemluví ve svém volném čase, nacházejí-li jinde, např. venku na hřišti s kamarády. Zde využívají určitou formu nestandardní angličtiny jim vlastní. Příležitosti, kde se užití RP očekává nebo přímo vyžaduje, jsou např. veřejné promluvy, oficiální komunikace nebo televizní či radiové vysílání.

Z odhadovaného počtu 750 miliónů až 1 miliardy (podle nejnovějších odhadů až 1,5 miliardy) mluvčích angličtiny, ze kterých ani ne polovina má angličtinu jako mateřský jazyk (McCRUM, 1992: 9), mluví RP pouze 2-3%.

Tak jak s sebou nese užívání RP vyšší společenské postavení, tak jsou také implikovány určité lidské kvality mluvčího. Je to čestnost, dále inteligence, ctižádost ale i upravený vzhled. Proto se RP používá často ke zvýšení věrohodnosti mluvčího a důvěry

v něj. Běžně je tedy RP slyšet u např. soudu nebo při jakémkoli oficiálním jednání. (srov. McCRUM, 1992: 20)

5 Praktická část: Slovník

Založeno na excerpci slov z Wellsova výslovnostního slovníku. (WELLS, J. *Longman pronunciation dictionary*. 1st ed. Harlow: Longman, 1990, 802 s.) Procenta vyjadřují kolik mluvčích RP preferuje danou variantu. V případě uvedení procent jsou varianty ve sloupcích řazeny zleva od nejčastěji používané. V ostatních případech pozice ve sloupcích nic nevyjadřuje a varianty jsou řazeny a seskupovány především podle hlediska přehlednosti.

5.1 Slova běžně používaná

abrasive	ə'breɪsɪv	ə'breɪzɪv	
accomplish	ə'kʌmplɪʃ (92%)	ə'kɒmplɪʃ (8%)	
adept (noun)	'ædept	ə'dept	
again	ə'geɪn (80%)	ə'geɪn (20%)	
-age	ɪdʒ	'ɑ:ʒ/'ɑ:ʒ (hlavně slova přejatá z fr. a ještě neúplně začleněná do ang. systému)	
aircraft	'eə'kra:ft	'erkræft	
amen	'ɑ:'men (Britští protestanti)	'eɪ'men (Římští katolíci a nenáboženský kontext)	
anarchy	'ænəki	'æna:ki	
apparent	ə'pærənt	ə'peərənt	
applicable	ə'plɪkəbl (77%)	'æplɪkəbl (23%)	
assume	ə'sju:m (84%)	ə'su:m (11%)	ə'ju:m (5%)
ate (minulý čas eat)	et (55%)	eɪt (45%)	
auction	'ɔ:kʃən (87%)	'ɒkʃən (13%)	
bedroom	'bedru:m (63%)	'bedrʊm (37%)	
bouquet	bu:'keɪ (83%)	'bu:keɪ (17%)	
brochure	'brəʊʃə(r) (90%)	brəʊ'ʃʊə(r) (10%)	
broom	bru:m (92%)	brʊm (8%)	
cloth	klɒθ	klɔ:θ	
contribute	kən'trɪbjʊ:t (73%)	'kɒntrɪbjʊ:t (27%)	
controversy	kən'trɒvɜ:sɪ (56%)	'kɒntrɒvɜ:(r)si (44%)	
covert	'kɒvət (54%)	'kəʊvɜ:t (37%)	'kəʊ'vɜ:t (9%)
crescent	'krezənt (55%)	'kresənt (45%)	

data	'dɛtə (92%)	'dɑ:tə (6%)	'dætə (2%)
-day (Monday atd.)	-di	-deɪ (na konci vət)	
decade	'dekeɪd (86%)	dɪ'keɪd (14%)	
delirious	dɪ'liəriəs (54%)	dɪ'liəriəs (46%)	
depict	dɪ'pɪkt	də'pɪkt	
director	də'rektə(r)	dɪ'rektə(r)	daɪ(ə)'rektə(r)
drastic	'dræstɪk (88%)	'dra:stɪk (12%)	
either	'aɪ:ðə (88%)	'i:ðə (13%)	
envelope	'envələʊp (78%)	'ɒnvələʊp (22%)	
family	'fæmli	'fæmɪli	'fæməli
formidable	'fɔ:mɪdəb(ə)l (54%)	'fəmədəb(ə)l (46%)	
frequent (sloveso)	frɪ'kwent	frə'kwent	
garage	'gær-a:ʒ/-a:dʒ/-ɪdʒ	gə-'rɑ:ʒ/-rɑ:dʒ	
graph	grɑ:f (59%)	græf (41%)	
homosexual	'həʊməʊ'sekʃuəl (59%)	'hɒm- (41%)	-sekʃuəl/- seksjuəl
hospitable	hɒ'spɪtəb(ə)l (81%)	'hɒspɪtəb(ə)l (19%)	
ice cream	aɪs 'kri:m (66%)	'aɪs kri:m (34%)	
inherent	ɪn'herənt (66%)	ɪn'hɪərənt (34%)	
innovative	'ɪnə(ʊ)veɪtɪv (52%)	'ɪnə(ʊ)vəɪtɪv (42%)	ɪ'nə(ʊ)veɪtɪv (6%)
issue	'ɪʃu: (49%)	'ɪsju: (30%)	'ɪʃju: (21%)
jewel	'dʒu:əl	'dʒu:l	
kilometre	'kɪlə'mi:tə(r) (52%)	kɪ'lɒmɪtə(r) (48%)	
lather	'lə:ðə(r) (72%)	'læðə(r) (28%)	
lieutenant	lef'tenənt	ləf'tenənt	
luxury	'lʌkʃəri (96%)	'lʌʒəri (4%)	
maintain	(,)meɪn'teɪn (90%)	men'teɪn (6%)	mən'teɪn (4%)
masquerade	'mæskə'reɪd (62%)	'mɑ:skə'reɪd (38%)	
nephew	'nefju: (79%)	'nevju: (21%)	
often	'ɒfən (72%)	'ɒft(ə)n (27%)	ɔ:ft- (1%)
particular	pə'tɪkjʊlə	pə'tɪkjələ	
plastic	'plæstɪk (92%)	'plɑ:stɪk (9%)	
poor	pɔ: (57%)	pʊə (43%)	

positive	'pɒzətɪv	'pɒzɪtɪv	'pɒzɪv
presume	pri-/prə-'zju:m (77%)	pri'zu:m (16%)	pri'ʒu:m (8%)
primarily	praɪ'merəli (51%)	'praɪmərəli (49%)	
privacy	'prɪvəsi (88%)	'praɪvəsi (12%)	
pure	pjʊə	pjɔ:	
quagmire	'kwæg,maɪə(r)	'kwɒg,maɪə(r)	
room	ru:m (82%)	rʊm (18%)	
salt	sɒlt (57%)	sɔ:lt (43%)	
sandwich	'sæn(d)wɪdʒ (54%)	'sæn(d)wɪtʃ (46%)	'sæmwɪ-dʒ/-tʃ
schedule	'skedʒʊəl (původně AmE)	'ʃedju:l	'ʃedʒu:l
schism	'skɪz(ə)m (71%)	'sɪz(ə)m (29%) (ale častěji v duchovenstvu)	
ski	ski:	ʃi: (zastaralá forma)	
soldier	'səʊldʒə	'sɒldʒə	
stereo	'steriəʊ (90%)	'stɪəriəʊ (10%)	
stupid	'stju:pɪd	'stjʊpɪd	
submarine	'sʌbmər'i:n (58%)	'sʌbməri:n (42%)	
subsidence	'sʌbsɪd(ə)ns (53%)	səb'saɪd(ə)ns (47%)	
substantial	səb'stænʃ(ə)l (93%)	səb'sta:nʃ(ə)l (7%)	
suit	su:t (72%)	sju:t (28%)	
super-	'su:pə-	'sju:pə	
superb	su'pɜ:b	sju'pɜ:b	sə'pɜ:b
superstar	'su:pə,sta:	'sju:pə,sta:(r)	
sure	'ʃɔ:	'ʃʊə	
surety	'ʃɔ:rəti	'ʃʊərəti	'ʃɔ:/'ʃʊə- rɪti
transistor	træn'zɪstə (86%)	tra:n'zɪstə (63%)	-'sɪst- (37%)
transition	træn-/tra:n-/trən-'zɪʃ(ə)n (75%)	træn'sɪʃ(ə)n (16%)	træn'sɪʒ(ə)n (9%)
troll	trol	trəʊl	
usage	'ju:sɪdʒ (72%)	'ju:zɪdʒ (28%)	
vacate	və'keɪt	veɪ'keɪt	
violin	'vaɪə'lɪn	'vaɪəlɪn	
violone	'vaɪələʊn	'vi:ələʊn	

virtue	'vɜ:tʃu:	'vɜ:tʃu:	
virtuous	'vɜ:tʃʊəs	'vɜ:tʃʊəs	
vitality	vai'tæləti	vai'tæləti	
waft	wɑ:ft	wɒft	wɒ:ft
waltz	wɔ:ls	wɒls	wɔ:-/wɒ-lts
weekend	'wi:k'end	'wi:kend	
wrath	rɒθ	rɔ:θ	
xenon	'zi:nɒn	'zenɒn	'gzi:n-/ 'gzen- ɒn
xylophone	'zaɪləfəʊn	'zɪləfəʊn	'gzɑɪləfəʊn
year	jɪə (80%)	jɜ: (20%)	
yesterday	'jestədi	'jestədeɪ	
zebra	'zebrə (83%)	'zi:brə	
zero	'ziərəʊ	'zɪrəʊ	

5.2 Názvy míst a vlastní jména

Na alternaci výslovnosti názvů míst a vlastních jmen se kromě hláskových procesů velkou mírou podílí také zvyklosti spojené s daným jménem. U rodinných jmen může existovat několik různých způsobů výslovnosti zákládajících se na původu rodiny nebo čistě na zvyklosti rodiny jak své jméno vyslovovat. Podobným způsobem alternuje výslovnost místních názvů. U neanglických názvů často dochází k připodobňování podle anglické výslovnosti. Takový proces probíhá v každém jazyce při přebírání cizích slov.

Abbeville	'æbvɪl	'æbvɪl	'æbɒvɪl
Abraham	'eɪbrəhæm	'eɪbrəhəm	
Abram	'æbrəm	'ɑ:brəm	-ræm
Abu Dhabi	ˌæbu ədɑ:bi	ˌɑ:bu 'dɑ:bi	- 'dæb-
Aceldama	ə'keldəmə	ə'seldəmə	ˌækəl'dɑ:mə
Acre (místo v Izraeli)	'eɪkə	'ɑ:kə	
Adela	'ædɪlə	ə'deɪl	
Adidas	'ædɪdæs	'ædədəs	ə'di:dæs
Adkins	'ædkɪnz →(asimilace)	'ægɪnz	
Adonis	ə'dəʊnɪs	ə'dɒnɪs	
Ainsworth	'eɪnzwɜ:θ	'eɪnzwəθ	
Aldridge	'ɔ:ldrɪdʒ	'ɒldrɪdʒ	
Alexander	ˌæɪlɪg-/ˌæɪleg-'zɑ:ndə	ˌæɪlɪk'zɑ:ndə	ˌæɪlɪg'zændə
Alfa-Romeo	ˌælfə rəʊ'meɪəʊ	ˌælfə rəʊ'miəʊ	
Alfred	'ælfɪd	'ælfɹəd	
Ali	'æli	'ɑ:li	
Alicante	ˌæɪlɪ'kæntɪ	ˌæɪlɪ'kæntɛɪ	
Allah	'ælə	ə'la:	
Amundsen	'ɑ:mənd्सən	'æ:mənd्सən	-ʊnd-
Anastasia	ˌænə'steɪzɪə	ˌænə'stɑ:zɪə	
Anthony	'æntəni	'æntəni (spíše AmE forma, ale i BrE)	
Antoinette	ˌæntwə'net	ˌɑ:nt-	-wɑ:-
Apis (posvátný býk)	'æpɪs	'ɑ:pɪs	'eɪpɪs

Ardennes	ɑ:ˈden	ɑ:ˈdenz	
Aristotle	ˈæɾɪstətəl	ˈæɾəstətəl	
Arles	ɑ:lz	ɑ:l	
Aspasia	æˈspeɪziə	æˈspeɪziə	
Assisi	əˈsi:si	æˈsi:si	-ˈsi:z-
Ate (řecká bohyně)	ˈɑ:ti	ˈeɪti	-i:
Athos	ˈæθɒs	ˈeɪθɒs	
Atlanta	ətˈlæntə	ætˈlæntə	
Atreus	ˈeɪtriəs	ˈeɪtriu:s	ˈeɪtru:s
Augsburg	ˈaʊksbɜ:g	auɡzbɜ:g	-bʊəg
Austen	ˈɒstɪn	ˈɔ:stɪn	
Avon	ˈeɪvən	ˈeɪvən	
Babylon	ˈbæbɪlən	ˈbæbɪlən	-əl-
Balthazar	bælˈθælzə	ˈbælθælzɑ:	bælθəlˈzɑ:
Belcher	ˈbeltʃə	ˈbelfʃə	
Bentall	ˈbentəl	ˈbentɔ:l	
Blanchard	ˈblæntʃəd	ˈblæntʃɑ:d	
Bloch	blɒk	blɒx	
Blodwen	ˈblɔwɪn	ˈbloʊwen	
Blomfield	ˈblɒmfɪ:ld	ˈblʌmfɪ:ld	ˈblʊm-/ˈblu:m-
Boer	bɔ:	ˈbøʊə	ˈbʊə
Brian	ˈbraɪən	ˈbri:ən	
Bruges	bru:ʒ	bru:dʒ	
Caldwell	ˈkɔ:ldwel	ˈkɒldwel	
Camelot	ˈkæmələt	ˈkæmɪlət	
Candace	ˈkændɪs	kænˈdeɪs	
Cathar	ˈkæθə	ˈkæθɑ:	
Cecil	ˈsesəl	ˈseɪsɪl	ˈsɪs-
Cecile	ˈsesi:əl	ˈsesi:ɪl	seˈsi:əl
Cecilia	səˈsi:liə	sɪ-	-ˈsɪl-
Cedric	ˈsedrɪk	ˈsi:dɪk	
Celine, Céline	seˈli:n	seɪˈli:n	
Celt(s)	kelt(s) (v Anglii a Walesu)	selt(s) (ve Skotsku)	
Chanukah	ˈhɑ:n-/hɒn-əkə	-ʊk-	-ɑ:

Chopin	'ʃɒpæ(n)	'ʃəʊpæ(n)	
Christian	'krɪstʃən	'krɪən	'krɪstɪən
Cleopatra	'kli:ə'pætrə	- 'pɑ:tr-	
Constantine	'kɒnstəntaɪn	-ti:n	
Copenhagen	'kəʊpən'heɪɡən	-hɑ:g-	
Cornwall	'kɔ:nwɔ:l	-wəl	
Dachau	'dækəʊ	'dæxəʊ	
Dietrich	'di:trɪk	'dɪətrɪk	-ɪx/-ɪʃ
Domestos	də'mestɒs	dəʊ'mestɒs	
Dreyfus	'dreɪfəs	'draɪfəs	-ʊs
Dvorak, Dvořák	'dvɔ:ʒæk	'vɔ:ʒæk	-ɑ:k
Eindhoven	'aɪndhəʊvən	'aɪnt-	
England	'ɪŋɡlənd	'ɪŋlənd	
Europe	'jʊərəp	'jɔ:rəp	
Falkirk	'fɔ:l kɜ:k	'fɒlkɜ:k	-ək
Falkner	'fɔ:lknə	'fɔ:knə	'fɒlknə
Faraday	'færədeɪ	-di	
February	'febrʊəri	'febjuəri	
Felicia	fə-/fɪ- 'lɪsiə	- 'lɪf-	
Geneva	dʒə'ni:və	dʒɪ'ni:və	
Glasgow	'glɑ:z-/ 'glæz- gəʊ (85%)	'glɑ:s-/ 'glæs-gəʊ (15%)	'glɑ:s-/ 'glæs-kəʊ
Godunov	'ɡɒdənɒf	'ɡʊdənɒf	-u-
Greenhough	'ɡri:nɒf	-hɒf/ -həʊ/ -haʊ/ -hʌf	
Gustav, Gustave	'ɡʊstɑ:v	'ɡʌstɑ:v	
Gwyneth	'ɡwɪnəθ	'ɡwɪnɪθ	'ɡwɪneθ
Hannibal	'hænbəl	-əb-	
Hayek	'haɪek	'hɑ:jek	
Helena	'helənə	hə'li:nə	
Helsinki	hel'sɪŋki	hel'sɪŋki	
Hermione	hɜ:'maɪni	hə'maɪni	
Ibiza	ɪ'bi:θə	aɪ-/ i:-	- 'bi:z-/ - 'bi:ts-
Indonesia	'ɪndəʊ- 'ni:ziə/- 'ni:siə	- 'ni:ʒə/- 'ni:fə	

Ivan	'aɪvən	ˌiː'væn (jako cizí jméno)	
Jacob	'dʒeɪkəb	'dʒeɪkʌb	
Juan	(h)wɑːn	'dʒuːən	
July	dʒu'laɪ	dʒə'laɪ	ˌdʒuː'laɪ
Kabul	'kɑːbʊl	'kɔːbʊl	
Kenya	'kenjə	'kiːnjə	
Kiev	'kiːef	'kiːev	
Ku Klux Klan	ˌkuːklʌks'klæn	ˌkjuː-	
Kuwait	ku'weɪt	kju-	kə-
Leacock	'liːkɒk	'leɪkɒk	
Leigh	liː	laɪ	
Leila	'liːlə	'leɪlə	
Liechtenstein	'liːktənstain	'liːxtənstain	
Lisa	'liːsə	'liːzə	'laɪzə
Loeb	ləʊb	lɜːb	
Lucia	'luːʃiə	'luːʃiə	'luːʃə
Mahdi	'mɑːdi	'mɑːdiː	
Majorca	mə'ʃɔːkə	maɪ'ʃɔːkə	mə'dʒɔːkə
Malaysia	mə'leɪziə	- 'leɪziə	- 'leɪzə
Malcolm	'mælkəm	'mɔːlkəm (vzácně)	
Mandela	mæn'deɪlə	mæn'deɪlə	
Mario	'mæriəs	'mɑːriəs	
Mercedes	mə'seɪdɪz	mɜː'seɪdɪz	-iːz
Michele	mi'ʃel	miː'ʃel	
Monaco	'mɒnəkəs	mə'nɑːkəs	
Mongol	'mɒŋɡəl	'mɒŋɡəl	
Muslim	'mʊz-/mʊs-ləm	'mʌzləm	-lɪm
NASA	'næsə	'nɑːsə	
Nepal	nɪ-/ne-/nə-'pɔːl	-pɑːl	
Nostradamus	ˌnɒstrə'dɑːməs	- 'deɪm-	
Oleg	'əʊleg	'ɒleg	
Olivier	ə'lɪviɪr	ɒ-	-ə
Oslo	'ɒzləs	'ɒsləs	

Patricia	pə'trɪʃə	pə'trɪʃə	
Portugal	'pɔ:tʃʊgəl	'pɔ:tʃʊgəl	
Presbyterian	ˌprezbɪ'tɪəriən	ˌpres-	
Presley	'prezli	'presli	
Ptolemaeus	'tɒlə'mi:əs	- 'meɪ-	
Puritan	'pjʊərɪtən	'pjɔ:ritən	
Quasimodo	ˌkwɑ:zɪ'məʊdəʊ	ˌkwɒz-	ˌkwæz-
Quebec	kwɪ'bek	kwə-	kə-
Rachelle	rə'ʃel	'reɪtʃəl (jako Rachel)	
Raina	raɪ'i:nə	'reɪnə	
Ralf	rælf	reɪf	
Ralph	rælf (jediné možné v AmE)	reɪf	
Raoul	rau'u:l	ra:'u:l	
Renik	'renɪk	'renwɪk	
Reykjavik	'reɪkjəvɪk	'rek-/ 'raɪ-	-vi:k
Reynard	'rendɑ:d	'reɪn-	-əd
Romney	'rɒmni	'rʌmni	
Roosevelt	'rəʊz-/ 'rəʊs-əvelt	'ru:s-	
Salesian	sə'li:ziən	sə'li:ziən	
Schopenhauer	'ʃɒpənhaʊə	'ʃɒp	
Schwarzkopf	'ʃwɑ:tskɒpf	'ʃwɑ:ts-	'ʃwɔ:ts-
Seville	sə-/se-/sɪ-'vɪl	'sevɪl	-əl
Simonds	'sɪməndz	'sɑ:məndz	
Slovakia	sləʊ'vækɪə	- 'vɑ:ki-	
Sophia	səʊ'fɑ:ə	- 'fi:ə	
Stalin	'stɑ:lɪn	'stæɪn	
Steinbeck	'stɑɪnbek	'stɑɪnbek (asimiliace)	
Taiwan	ˌtaɪ'wɑ:n	- 'wɒn	
Teresa	tə'ri:zə	- 'reiz-	ti-/te-
Terese	tə'ri:z	- 'ri:s	ti-/te-
UEFA	ju'eɪfə	- 'i:f-	'ju:fə
UFO	ˌju:ef'əʊ	'ju:fəʊ	

Ulrich	'ʊlɪk	'ʊlɪx	
Uprichard	ʌp'ɪtʃəd	ju-	-ɑ:d
Upshire	'ʌpʃaɪə	'ʌpʃə	
Ural	'jʊərəl	'jɔ:r-	
Veda	'veɪdə	'vi:də	
Vega	'vi:gə	'veɪgə	
Volkswagen	'vɒlks_wæɡən	-fɒlks-	-_wɑ:g-
Waldemar	'vældəmə:	'wɔ:ldəmə:	
Walter	'wɔ:lte	'wɒlte	
Whitehead	'waɪthed	'hwaɪthed	
Windsor	'wɪnzə	'wɪndzə	
Yalta	'jælte	'jɔ:lte	'jɒlte
Zimbabwe	zɪm'bɑ:bwi	- 'bæb-	-weɪ

6 Závěr

Z pohledu na vytvořený slovník vyplývá, že zkoumaný jev se týká především vlastních jmen a názvů. To je dáno pravděpodobně tím, že u těchto jmen se více uplatňují zvyklostní a i místní způsoby výslovnosti, kdežto u běžných slov, která tvoří centrum lexika je výslovnost relativně pevně ustanovena.

Alternace ve výslovnosti se týká především takových jevů, jako je přízvuk a jeho umístění ve slově s čímž dále souvisí redukce neznělých slabik. Při přemístění přízvuku se původní silná slabika zpravidla zredukuje a slovo může získat docela jinou výslovnost, takže se neznalému posluchači může zdát zcela nesrozumitelné. Redukce ovšem neprobíhá pouze při posunu přízvuku. Redukce je nejčastějším činitelem výslovnostní alternace, i když v případě, kde se dvě výslovnosti odlišují pouze redukcí určitých slabik, nejsou tyto formy příliš odlišné. Ve výslovnosti jména „Helena“ je dobře patrná redukce spojená s přesunem přízvuku na druhé slabice. Sloveso „frequent“ je zase příkladem čisté redukce, zde na první slabice, bez změny pozice přízvuku.

Další častou příčinou změny výslovnosti je alternace párových souhlásek. Mnoho výslovností se liší pouze ve znělosti jedné souhlásky. Tzn. tam, kde se v jedné variantě vysloví např. znělé [v], je alternativně vyslovováno párové neznělé [f] a jinak se výslovnost neliší. Např. ve slově „nephew“

Neméně častým jevem, který vytváří alternativní způsoby výslovnosti jednotlivých slov je asimilace a asibilace. Přestože asimilace často probíhá při rychlém vyslovování dvou po sobě jdoucích slov, pozorujeme tento jev i uvnitř samotných slov. V rodinném jméně „Adkins“ probíhá regresivní asimilace [dk] na [g]. Asibilaci můžeme nalézt např. ve slově „issue“, kde se [sj] alternuje s [ʃ].

Alternace je způsobena např. i pouhou změnou kvality samohlásek. Např. ve slově „stupid“ je možné vyslovovat dlouhé [u:] nebo krátké [ʊ]. Jinak se výslovnost nijak nemění. V jednoslabičném slově „waltz“ se jedná o kvalitu jediného vokálu ve slově. Možná je jak dlouhá varianta [ɔ:], tak i krátká [ɒ].

Často se potýkáme se změnou místa artikulace samohlásky nebo diftongu, což vede k nahrazení jinou samohláskou nebo jiným diftongem. Přitom se může jednat o

změnu v hlásku na zcela jiném místě artikulace. Anglický systém samohlásek pro zobrazení jejich míst artikulace je zobrazen v příloze č. 2. Ve jméně Brian alternuje [aɪ] s [i:], což jsou hlásky s docela jiným místem artikulace. Diftong [aɪ] se vyslovuje otevřeně a spíše uprostřed, kdežto [i:] je zavřené a zcela vepředu. Naproti tomu varianty výslovnosti názvu státu Kenya obsahují dva velmi blízké vokály. Jeden z nich je [i:], druhý pak [e]. To jsou dva sobě blízké při artikulaci. [e] se vyslovuje vepředu stejně jako [i:], na rozdíl od [i:] ale více směřuje k otevřenosti.

I další fonologické jevy zasahují do vytváření alternativních způsobů výslovnosti. Nežřídko nalezneme diftongizaci, která je víceméně shrnuta v odstavci výše. Dále je to samozřejmě opačná monoftongizace. Najdeme i případy elize. Stejně jako asimilace i elize často probíhá na hranici dvou slov, ale stejně tak můžeme tento proces pozorovat i v rámci samotného slova. Slovo „family“ je možné vyslovovat třemi různými způsoby, ze kterých jeden je kratší právě díky elizi neznělého vokálu v druhé slabice ([ˈfæmli]). Zřejmě díky jednoduché a rychlé výslovnosti je tento způsob uveden ve slovníku jako hlavní. (WELLS, J. *Longman pronunciation dictionary*. 1st ed. Harlow: Longman, 1990, s. 266.)

Není vzácností, že se ve výslovnosti kombinuje více výše popsaných jevů a procesů nebo že se jeden jev projeví na více místech. Takové kombinace pak způsobují větší odlišnost variant výslovnosti. Např. ve slově „covert“, které nabízí tři možnosti, jak ho vyslovovat, dochází k diftongizaci, ke změně kvantity a i ke změně pozice přízvuku.

Ze spojení všech těchto poznatků vyplývá, že ne všechny odlišnosti ve výslovnosti určitého slova ovlivňují alternaci stejně. Při alternaci nepřízvučného [ə] s [ɪ] dochází ke změně pouze minimální a takovouto změnu je v mluvené řeči obtížné zaregistrovat. Např. v slovu „director“ dochází k takovéto alternaci v první slabice. K tomuto typu alternace dochází i ve výslovnosti jména Alfred. Větší změny způsobuje změna pozice přízvuku. Takové změny však registrují především rodilí mluvčí angličtiny. V češtině je totiž, jak známo, přízvuk umístěn vždy na první slabice slova a tak český posluchač není schopen změny pozice přízvuku registrovat stejně přirozeně jako Angličan. Ke změně pozice přízvuku dochází např. ve slově „decade“, kde je možné vyslovovat přízvučně první nebo druhou slabiku. V případě přízvuku na druhé slabice dochází navíc k redukci slabiky první. Výraznější alternace jsou způsobovány změnou kvality vokálu nebo alternací párové

souhlásky. Takové změny jsou běžné a navíc snadno rozpoznatelné v mluveném projevu. Např. ve výslovnosti slova „troll“ dochází k alternaci [ɒ] a [əʊ], což poměrně zásadně ovlivňuje zvukovou podobu slova. V názvu státu Kenya alternuje [e] a [i:], což také výrazně mění výslovnost. Samozřejmě, že k nejvýraznějším alternacím dochází při kombinaci více jevů najednou.

Sestavený slovník není výsledkem excerpce všech slov, která slovníky nabízejí. Nicméně každé zde vybrané slovo je relativně běžné a lze se s ním setkat v každodenním anglickém rozhovoru. Dalším faktorem výběru slov byla jejich reprezentativnost daných jevů. Vyskytuje-li se určitý jev (např. diftongizace) ve spojitosti se stejnými fonémy a ve slovech s podobnou strukturou, je vybráno jen několik ukázkových případů.

7 Summary

The primary goal of this thesis is to compile a pronunciation dictionary containing English words with more possible pronunciation within standard English and to describe the processes and phenomena causing alternation in pronunciation. The secondary goal is to outline historical development of the English language which has led to emergence of alternative pronunciation in present-day English.

The first chapter lists some of the important terms that this thesis works with. It is important to define them precisely because some of them may have more meanings and their use may be ambiguous and may vary in different contexts.

In the second chapter, the development of the English language itself is described. This chapter serves as a background for the following two chapters, where the circumstances of development are looked into more deeply. Chapter Two gives a periodization of the development. Subsequently the major phoneme changes are listed.

The focus of the third chapter is on Received Pronunciation (RP). At first some general information about RP is given, followed by historical background, an explanation of how RP emerged, and concluded by the description of present-day situation and division into different types of RP.

The fourth chapter goes back to history. The development of the English language is described in connection with historical and political development on the British Isles, and the influence of every nation living on or ruling Great Britain is explained. This chapter reflects the periods of development of the English language as defined in the second chapter.

Finally, the fifth part of the thesis contains an overview of words extracted from Wells' pronunciation dictionary. (WELLS, J. *Longman pronunciation dictionary*. 1st ed. Harlow: Longman, 1990, xxviii, 802 p. ISBN 05-829-6411-3.). It should help people who learn English as a foreign language to improve their pronunciation of those difficult words, where more than one pronunciation within RP is accepted. The vocabulary consists of two parts. The first part lists common words, the second part is devoted to proper names and place names.

The whole thesis is based on information adopted from professional publications which are listed in bibliography. Some words in the dictionary are accompanied with percentage values. These values express how many RP speakers prefer a given option. In such cases the options are arranged from the highest frequency in the left column to the lowest on the right. Where no values are given, the ordering of the separate variants of pronunciation does not reflect the relative frequency of the forms.

The thesis also contains two supplements. In the first supplement, the summary of English transcription symbols is presented. The second supplement depicts the system of English vowels and diphthongs and their places of articulation in the oral cavity.

8 Bibliografie

1. CRUTTENDEN, Alan a A GIMSON. *Gimson's pronunciation of English*. 7th ed. London: Hodder Education, 2008, xviii, 362 p. ISBN 978-034-0958-773.
2. VACHEK, Josef a Jan FIRBAS. *Historický vývoj angličtiny*. 7. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 274 s. Učební texty vysokých škol (Masarykova universita, Filozofická fakulta).
3. SKALIČKOVÁ, Alena. *Fonetika současné angličtiny*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, 261 s., [10] listů příloh.
4. WELLS, J. *Longman pronunciation dictionary*. 1st ed. Harlow: Longman, 1990, xxviii, 802 s. ISBN 05-829-6411-3.
5. MCCRUM, Robert, William CRAN a Robert MACNEIL. *The story of English*. New and rev. London: Faber and Faber, 1992, 468 s. ISBN 05-711-6443-9.
6. ROACH, Peter. *English phonetics and phonology: a practical course*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 1991, x, 262 s. ISBN 05214071922.
7. BREWER, Derek. *Chaucer a jeho svět*. Praha: Odeon, 1988, 219 s.
8. *Concise Oxford English dictionary*. [Updated] 11th ed., rev. Oxford: Oxford University Press, c2008, 1681 s. ISBN 978-0-19-954841-5.

9 Přílohy

9.1 Příloha č. 1

Přehled transkripčních znaků pro angličtinu

foném	příklad použití ve slově	
ʌ	putt, nut	samohlásky
ɑ:	car, past	
æ	pat, rat	
e	pet, let	
ɜ:	bird, cur	
ɪ	bit, pit	
i:	beat, key	
ɒ	pot, cot	
ɔ:	core, court	
ʊ	put, took	
u:	cool, coo	
ə	<u>a</u> bout, upp <u>e</u> r	
eɪ	bay, day	diftongy
aɪ	buy, cry	
ɔɪ	boy, toy	
əʊ	go, mow	
aʊ	cow, out	
ɪə	peer, ear	
eə	pear, air	
ʊə	poor, jewel	

foném	příklad použití ve slově	
p	pea	souhlásky
b	bee	
t	toe	
d	doe	
k	cap	
g	gap	
f	fat	
v	vat	
θ	thing	
ð	this	
s	sip	
z	zip	
ʃ	ship	
ʒ	measure	
h	hat	
m	map	
l	led	
n	nap	
ŋ	hang	
r	red	
j	yet	
w	wet	
tʃ	chin	
dʒ	gin	
i	happy	nefonetické symboly
h	=aspirace, p ^h in	
'	=primární přízvuk	
,	=sekundární přízvuk	
°	=terciální přízvuk	

9.2 Příloha č. 2

System anglických samohlásek a jejich míst artikulace

Schéma vypracováno na základě více zdrojů. Jako hlavní zdroj zde slouží Roach (Roach, 1991)

Umístění samohlásky/diftongu v obrazci reflektuje umístění jazyka v ústní dutině při jejich artikulaci.

